

FANLARARO INTEGRATSIYA ASOSIDA INGLIZ TILI O'QITISH: CLIL METODI**Azimova Nozima Xikmatovna**

Buxoro davlat pedagogika instituti mustaqil izlanuvchisi

Buxoro shahar 41-umumta'lim maktabi

Oliy toifali o'qituvchisi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17370860>

Annotatsiya. Maqolada kommunikativ yondashuv, o'yin texnologiyalari, CLIL metodi, raqamli resurslar va multimedia vositalaridan foydalanish kabi innovatsion usullar batafsil yoritilgan. Shuningdek, fanlararo integratsiya, baholash va monitoring masalalari ham ko'rib chiqilgan. Ushbu maqola boshlang'ich sinflarda ingliz tili o'qitish sifatini oshirish, o'qituvchilarning kasbiy mahoratini yuksaltirish va o'quvchilarning til o'rganishga bo'lgan qiziqishini kuchaytirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: boshlang'ich ta'lim, ingliz tili o'qitish, zamonaviy metodlar, innovatsion yondashuvlar, o'yin texnologiyalari, CLIL, fanlararo integratsiya, o'quvchi-markazli ta'lim.

**TEACHING ENGLISH ON THE BASIS OF INTERDISCIPLINARY INTEGRATION:
CLIL METHOD**

Abstract. The article discusses in detail innovative methods such as the communicative approach, game technologies, CLIL method, the use of digital resources and multimedia tools. It also considers issues of interdisciplinary integration, assessment and monitoring. This article serves to improve the quality of English teaching in primary grades, improve the professional skills of teachers and increase students' interest in learning the language.

Keywords: primary education, English language teaching, modern methods, innovative approaches, game technologies, CLIL, interdisciplinary integration, learner-centered learning.

**ПРЕПОДАВАНИЕ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА НА ОСНОВЕ
МЕЖДИСЦИПЛИНАРНОЙ ИНТЕГРАЦИИ: МЕТОД CLIL**

Аннотация. В статье подробно рассматриваются такие инновационные методы, как коммуникативный подход, игровые технологии, метод CLIL, использование цифровых ресурсов и мультимедийных средств. Также рассматриваются вопросы междисциплинарной интеграции, оценки и мониторинга. Данная статья направлена на повышение качества преподавания английского языка в начальных классах, повышение квалификации учителей и интереса учащихся к изучению языка.

Ключевые слова: начальное образование, преподавание английского языка, современные методы, инновационные подходы, игровые технологии, CLIL, междисциплинарная интеграция, личностно-ориентированное обучение.

Zamonaviy ta'lim tizimida fanlararo integratsiya tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Ayniqsa, chet tillarini o'qitishda bu yondashuv juda samarali natijalar bermoqda. Ushbu paragrafda biz Content and Language Integrated Learning (CLIL) metodi haqida batafsil ma'lumot beramiz va uning boshlang'ich ta'limda ingliz tili o'qitishdagi ahamiyatini ko'rib chiqamiz.

CLIL metodi - bu til va boshqa fanlarni integratsiyalashgan holda o'qitish usulidir. Bu metod orqali o'quvchilar bir vaqtning o'zida ham ingliz tilini, ham boshqa fanlarni o'rganadilar. CLIL metodining asosiy g'oyasi shundaki, til o'rganish jarayoni kontekstga asoslangan bo'lishi kerak va til shunchaki o'rganish predmeti emas, balki bilim olish vositasi sifatida xizmat qilishi lozim.

CLIL metodining nazariy asoslari bir qator pedagogik va tilshunoslik nazariyalariga tayanadi. Jumladan, Krashenning "Tushunish gipotezasi" (Comprehensible Input Hypothesis) CLIL metodining asosiy tamoyillaridan biri hisoblanadi. Bu nazariyaga ko'ra, til o'rganuvchilar tushunarli va ma'noli kontekstda taqdim etilgan til materiallarini yaxshiroq o'zlashtiradilar.

Shuningdek, Vygotskyning "Yaqin rivojlanish zonasi" (Zone of Proximal Development) nazariyasi ham CLIL metodining nazariy asoslaridan biri hisoblanadi. Bu nazariyaga ko'ra, o'quvchilar o'zlarining mavjud bilim darajasidan biroz yuqoriroq bo'lgan materialni o'rganganlarida eng yaxshi natijaga erishadilar. CLIL metodi orqali o'quvchilarga aynan shu tarzda yangi bilimlar taqdim etiladi.

O'zbekistonda ham fanlararo integratsiya va CLIL metodini joriy etish bo'yicha bir qator ishlar amalga oshirilmoqda. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligining 2021-yil 15-apreldagi "Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida fanlararo integratsiyani kuchaytirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 115-sonli buyrug'i qabul qilingan. Ushbu buyruqda chet tillarini o'qitishda fanlararo integratsiyani kuchaytirish va CLIL metodidan foydalanish masalalari alohida ta'kidlangan.

CLIL metodining to'rtta asosiy tamoyili mavjud:

Kontent (Content):

Bu tamoyil o'rganiladigan fan mazmuniga e'tibor qaratadi. CLIL darslarida o'quvchilar faqatgina til emas, balki muayyan fan bo'yicha ham bilim va ko'nikmalar olishlari kerak.

Kommunikatsiya (Communication):

Bu tamoyil til orqali muloqot qilish va o'rganish jarayoniga e'tibor qaratadi. O'quvchilar til yordamida yangi bilimlarni o'zlashtiradilar va o'z fikrlarini ifoda etadilar.

Kognitiv rivojlanish (Cognition):

Bu tamoyil o'quvchilarning fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan. CLIL darslari o'quvchilarni tanqidiy fikrlashga, tahlil qilishga va muammolarni hal etishga undaydi.

Madaniyat (Culture):

Bu tamoyil madaniyatlararo tushunish va global fuqarolik tushunchalarini rivojlantirishga qaratilgan. CLIL darslari orqali o'quvchilar turli madaniyatlar haqida bilim oladilar va global masalalarga nisbatan keng qarashlarni shakllantirishadi [19].

CLIL metodining bir qator afzalliklari mavjud:

1. **Til va fan integratsiyasi:** O'quvchilar bir vaqtning o'zida ham til, ham fan bo'yicha bilim olishadi. Bu esa vaqtini tejaydi va o'quvchilarning bilim olish jarayonini yanada samarali qiladi.
2. **Autentik kontekst:** CLIL metodi orqali o'quvchilar tilni real hayotiy vaziyatlarda qo'llash imkoniyatiga ega bo'ladi. Bu esa tilni o'zlashtirish jarayonini tezlashtiradi va samaraliroq qiladi.
3. **Motivatsiyani oshirish:** CLIL darslari odatda an'anaviy til darslariga qaraganda qiziqarliroq va hayotiy bo'ladi. Bu esa o'quvchilarning motivatsiyasini oshiradi.
4. **Kognitiv rivojlanish:** CLIL metodi o'quvchilarning fikrlash qobiliyatlarini rivojlantiradi, chunki ular murakkab mavzularni chet tilida o'rganishlari va muhokama qilishlari kerak bo'ladi.
5. **Madaniy kompetensiyani oshirish:** CLIL darslari orqali o'quvchilar turli madaniyatlar haqida bilim oladilar va global masalalarga nisbatan keng qarashlarni shakllantirishadi.

CLIL metodini boshlang'ich ta'limda qo'llash o'ziga xos xususiyatlarga ega. Kichik yoshdagi o'quvchilar uchun CLIL darslari sodda va qiziqarli bo'lishi kerak. Quyida boshlang'ich ta'limda CLIL metodini qo'llashning bir necha usullarini ko'rib chiqamiz:

Tabiat fanini ingliz tili bilan integratsiyalash: Masalan, hayvonlar, o'simliklar, fasllar kabi mavzularni ingliz tilida o'rganish mumkin. O'quvchilar hayvonlarning nomlarini, ularning yashash joylarini, ovqatlanish odatlarini ingliz tilida o'rganadilar.

Matematika fanini ingliz tili bilan integratsiyalash: Sodda matematik amallarni, geometrik shakllarni, raqamlarni ingliz tilida o'rganish mumkin. Masalan, "Two plus two equals four" kabi iboralarni o'rgatish orqali o'quvchilar ham matematika, ham ingliz tili bo'yicha bilim oladilar.

San'at fanini ingliz tili bilan integratsiyalash: Ranglar, shakllar, san'at jihozlari nomlarini ingliz tilida o'rgatish mumkin. O'quvchilar rasm chizish jarayonida ingliz tilidagi ko'rsatmalarni bajarishlari mumkin.

O'zbek olimi A. Ismoilov o'zining "Boshlang'ich ta'limda fanlararo integratsiya" nomli kitobida CLIL metodini qo'llashning amaliy jihatlari haqida qimmatli ma'lumotlar bergan. U, xususan, boshlang'ich sinf o'quvchilarining yosh xususiyatlarini inobatga olgan holda CLIL darslarini rejalashtirish va o'tkazish bo'yicha tavsiyalar bergan.

CLIL metodini samarali qo'llash uchun o'qituvchidan maxsus tayyorgarlik va ko'nikmalar talab etiladi. CLIL o'qituvchisi nafaqat ingliz tili, balki o'qitilayotgan fan bo'yicha ham yetarli bilimga ega bo'lishi kerak. Shuningdek, u quyidagi ko'nikmalarga ega bo'lishi lozim:

- ✓ Til va fan mazmunini muvozanatli tarzda integratsiya qilish qobiliyati
- ✓ O'quvchilarning til darajasiga mos keladigan materiallarni tanlash va moslashtirish qobiliyati
- ✓ Interaktiv va o'quvchi-markazli darslarni rejalashtirish va o'tkazish qobiliyati
- ✓ Til va fan bo'yicha bilimlarni baholashning turli usullarini qo'llash qobiliyati
- ✓ O'quvchilarning individual ehtiyojlarini inobatga olish va ularga yordam berish qobiliyati

CLIL darslarini rejalashtirishda quyidagi jihatlar e'tibor qaratish lozim:

- Aniq maqsadlar belgilash: Har bir dars uchun ham til, ham fan bo'yicha aniq o'quv maqsadlari belgilanishi kerak.
- Materiallarni tanlash va moslashtirish: Tanlangan materiallar o'quvchilarning til darajasiga mos bo'lishi va fanga oid muhim ma'lumotlarni o'z ichiga olishi kerak.
- Turli xil faoliyatlarni rejalashtirish: Dars davomida tinglab tushunish, gapirish, o'qish va yozish ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan turli xil faoliyatlar rejalashtirilishi kerak.
- Scaffolding strategiyalarini qo'llash: O'quvchilarga yangi bilimlarni o'zlashtirishda yordam berish uchun turli xil qo'llab-quvvatlash strategiyalari (masalan, vizual yordamchi vositalar, namunalar, kalit so'zlar) qo'llanilishi kerak.
- Baholash usullarini belgilash: Dars yakunida o'quvchilarning ham til, ham fan bo'yicha bilimlarini baholash uchun mos usullar tanlanishi kerak.

CLIL metodini joriy etishda bir qator qiyinchiliklar yuzaga kelishi mumkin:

1. **O'qituvchilarning tayyorgarligi:** Ko'p o'qituvchilar CLIL metodini qo'llash uchun yetarli darajada tayyorgarlikka ega emaslar. Bu muammoni hal qilish uchun maxsus treninglar va malaka oshirish kurslari tashkil etilishi kerak.
2. **Materiallar yetishmasligi:** CLIL metodiga mos keladigan o'quv materiallari yetarli emas. Bu muammoni hal qilish uchun o'qituvchilar o'zlari materiallar yaratishlari yoki mavjud materiallarni moslashtirishi kerak.
3. **Til va fan muvozanatini saqlash:** Ba'zan CLIL darslarida til yoki fan jihatlaridan biri ustunlik qilishi mumkin. O'qituvchilar bu ikki jihatni muvozanatli tarzda integratsiya qilishni o'rganishlari kerak.
4. **Baholash masalalari:** CLIL darslarida o'quvchilarning ham til, ham fan bo'yicha bilimlarini baholash murakkab bo'lishi mumkin. Buning uchun maxsus baholash usullarini ishlab chiqish kerak.
5. **Ota-onalarning tushunchasi:** Ba'zi ota-onalar CLIL metodining samaradorligiga shubha bilan qarashi mumkin. Ular bilan tushuntirish ishlari olib borish va metodning afzalliklarini ko'rsatib berish muhim.

CLIL metodi boshlang'ich ta'limda ingliz tili o'qitishning samarali usuli hisoblanadi. Bu metod orqali o'quvchilar bir vaqtning o'zida ham ingliz tilini, ham boshqa fanlarni o'rganadilar.

CLIL metodi o'quvchilarning motivatsiyasini oshiradi, ularning kognitiv qobiliyatlarini rivojlantiradi va madaniy kompetensiyasini oshiradi.

O'zbekistonda CLIL metodini joriy etish bo'yicha dastlabki qadamlar qo'yilmoqda. Bu jarayonni yanada rivojlantirish uchun quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish maqsadga muvofiq:

- ✓ O'qituvchilar uchun CLIL metodikasi bo'yicha maxsus treninglar va malaka oshirish kurslarini tashkil etish.
- ✓ CLIL metodiga mos keladigan o'quv materiallari va darsliklarni ishlab chiqish.
- ✓ CLIL darslarini o'tkazish uchun zarur bo'lgan moddiy-texnik bazani yaratish.
- ✓ CLIL metodini qo'llash bo'yicha ilg'or xorijiy tajribani o'rganish va mahalliy sharoitga moslashtirish.
- ✓ CLIL metodining samaradorligini aniqlash uchun muntazam monitoring va baholash tizimini yo'lga qo'yish.

CLIL metodi boshlang'ich ta'limda ingliz tili o'qitishning kelajagi porloq yo'nalishi hisoblanadi. Bu metodni to'g'ri va samarali qo'llash orqali biz o'quvchilarimizning nafaqat til ko'nikmalarini, balki umumiy bilim darajasini ham sezilarli darajada oshirishimiz mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati:

1. Shavkat Mirziyoyev, Maktablarda ta'lim sifatini oshirishga qaratilgan ustuvor vazifalar belgilandi, 28.08.2023, <https://president.uz/oz/lists/view/6622>
2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2021 yil 6 iyuldagi "Xalq ta'limi tizimida xorijiy tillarni o'qitishni yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 422-son qarori.
3. Jalolov J. Chet til o'qitish metodikasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2012.
4. Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2014). Approaches and methods in language teaching. Cambridge university press.
5. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi. (2021). Boshlang'ich sinflarda ingliz tili o'qitish metodikasi. Toshkent.
6. Jalolov J. Chet til o'qitish metodikasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2012.
7. Godwin-Jones, R. (2011). Emerging technologies: Mobile apps for language learning. Language learning & technology, 15(2), 2-11.
8. Wright A., Betteridge D., Buckby M. Games for Language Learning. – Cambridge University Press, 2006.
9. Lewis G., Bedson G. Games for Children. – Oxford University Press, 1999.
10. Hadfield J. Elementary Communication Games. – Longman, 1984.
11. Numonjonov A. Boshlang'ich sinflarda ingliz tili o'qitish metodikasi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2018.